

 Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)

Temaer (<https://www.historie-online.dk/temaer-9>)

(/)
HistorieLab (<https://www.historie-online.dk/historielab>)

Arkiv (<https://www.historie-online.dk/arkiv>)

Bliv medlem (<https://www.historie-online.dk/bliv-medlem>)

 (/) > **1700-årene** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1700-arene>)

> **Bøger** (<https://www.historie-online.dk/boger>) > **Anmeldelser** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>)

> **Frederik 5. Den elskværdige europæer**

← **Forrige artikel** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1700-arene/maleriets-forbandelse>)

Frederik 5. Den elskværdige europæer

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 430

Del artikel: **f**

(<https://www.facebook.com/sharer/sharer>.

u=[https://www.historie-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1700-arene/frederik-5-den-elskvaerdige)

[online.dk/boger/anmeldelser-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1700-arene/frederik-5-den-elskvaerdige)

[5-5/1700-arene/frederik-5-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1700-arene/frederik-5-den-elskvaerdige)

[den-elskvaerdige-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1700-arene/frederik-5-den-elskvaerdige)

europaeer)

([https://twitter.com/home?](https://twitter.com/home?status=)

status=. Aktiviteten kan ses

på [https://www.historie-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1700-arene/frederik-5-den-elskvaerdige-europaeer)

[online.dk/boger/anmeldelser-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1700-arene/frederik-5-den-elskvaerdige-europaeer)

[5-5/1700-arene/frederik-5-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1700-arene/frederik-5-den-elskvaerdige-europaeer)

[den-elskvaerdige-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1700-arene/frederik-5-den-elskvaerdige-europaeer)

europaeer) **in**

([http://www.linkedin.com/shareArticle?](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1700-arene/frederik-5-den-elskvaerdige-europaeer&title=)

[mini=true&url=https://www.historie-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1700-arene/frederik-5-den-elskvaerdige-europaeer&title=)

[online.dk/boger/anmeldelser-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1700-arene/frederik-5-den-elskvaerdige-europaeer&title=)

[5-5/1700-arene/frederik-5-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1700-arene/frederik-5-den-elskvaerdige-europaeer&title=)

[den-elskvaerdige-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1700-arene/frederik-5-den-elskvaerdige-europaeer&title=)

[europaeer&title=\)](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1700-arene/frederik-5-den-elskvaerdige-europaeer&title=)

Søren Mentz

Frederik 5. Den elskværdige europæer

Gads forlag. 320 sider, rigt illustreret. 349,95 kr.

Af Poul Ulrich Jensen

Da en gipsbuste af kong Frederik 5. i november 2020 blev smidt i Københavns Havn, vakte det nogen opsigt. Det var medlemmer af "Anonyme Billedkunstnere" der stod bag denne happening for at sætte fokus på fortidens danske kolonialisme, og de trak hermed en næsten glemt enevældig monark frem i lyset. Han var ganske vist regent på det tidspunkt, hvor staten overtog de dansk-vestindiske øer i Caribien, men hans tid på tronen fra 1746 til 1766 blev ikke præget af nogen markant indblanding i hverken indenrigs- eller udenrigspolitik. Frederik 5. blev af

eftertiden nærmest betragtet som en noget ubetydelig konge, der i historieskrivningen mest optrådte som alkoholiseret og udsvævende levmænd. Han efterlod sig desuden stort set ingen personlige spor i form af private breve, dagbogsoptegnelser eller andre skriftlige beretninger. Det gjorde forfatterinden Charlotta

Dorothea Biehl til gengæld. Hun dyrkede adskillige tætte forbindelser med personer tæt på kongen, og som en slags samtidens hofreporter var hun leveringsdygtig i mange saftige historier, der kom til at præge Frederik 5.'s eftermæle.

Nu har Søren Mentz, der er ph. D. i historie med speciale i 1700-tallet og leder af Museum Amager, gennem grundige studier, især i et hidtil uudnyttet britisk arkivmateriale, skrevet en biografi, der tegner et noget mere nuanceret og positivt billede af kongen. De diplomatiske indberetninger, der blev sendt til England, og især en samling breve på The British Library i London fra Storbritanniens gesandt i Danmark-Norge fra 1729 til 1768, Walter Titley, giver et godt indblik i mennesket bag monarken. Han blev en god ven af Frederik 5. og et pålideligt førstehånds vidne til stort set hele hans tilværelse fra vugge til grav. Den blev langt fra problemfri, men trods alle vanskeligheder præget af bestræbelserne på at være en populær dansk regent og en elskværdig europæer med gode relationer til tidens stormagter, Frankrig og England.

Ved hans fødsel i 1723 var der alvorlige problemer i den kongelige familie. Hans farfar, Frederik 4., havde et særdeles anstrengt forhold til sin søn og svigerdatter, så med en familie, der dårligt tålte synet af hinanden, blev det en barndom og opvækst med drama og tunge skygger. Frederik 4. døde i 1730, og det nye kongepar, Christian 6. og hans dronning Sophie Magdalene, der begge var stærke tilhængere af den strenge religiøse retning, pietismen, gjorde hoflivet til en noget dystert affære og en svær tid for kronprinsen, der blev strengt opdraget. Han blev behagesyg, konfliktsky og indesluttet uden jævnaldrende venner men fik dog en uvurderlig støtte i Adam Gottlob Moltke, der begyndte som kammerpage og senere som hofmarskal blev hans nærmeste rådgiver og den, der reelt styrede statens anliggender.

Christian 6. døde temmelig pludselig i en alder af 46 år, og den kun 23-årige tronfølger var dårligt rustet til den store opgave, der ventede ham. Frederik 5.'s hidtidige uddannelse havde givet ham nogle sprogfærdigheder, der gjorde ham i stand til at tale både tysk, fransk og nærmest som et kuriosum også dansk, der egentlig var forbeholdt den jævne befolkning og ikke blev brugt af hverken hoffet eller diplomatiet. Politik forstod han sig dog ikke på, så det overlod han til sine embedsmænd, først og fremmest hofmarskal A.G. Moltke og udenrigsminister J.S. Schulin. Til gengæld spillede han suverænt rollen som en folkekær landsfader, der var åben, omgængelig og særdeles opsat på at behage sine undersåtter. Opmærksomheden blev også rettet mod en forskønnelse af hovedstadens arkitektur. I 1754 nedlagde han grundstenen til Frederiks Kirke i den nye bydel, Frederiksstad, der skulle vokse frem omkring Amalienborgs Slotsplads og palæer. Frederik 5. havde en ide om, at København skulle kunne måle sig med Paris og London, og det ville desuden være en værdig markering af den oldenborgske slægts 300-års regeringsjubilæum. Det var således ikke kun friluftsliv og jagtture, der havde kongens interesse, og i årene mellem 1747 og 1752 fik han indrettet en fløj af Christiansborg med en kunstsamling på over 1.000 genstande fra hele verden. Det var dog også det tætteste, han kom på det store udland, for det blev aldrig til nogen rejse uden for hans dansk-norske riges grænser.

Den store verden blev til gengæld udforsket af andre, der nød godt af kongelige midler, for i 1761 drog en videnskabelig ekspedition, der vakte opsigt i udlandets lærde kredse, til Mellemøsten og Arabien for at indsamle viden om Orientens geografi, oldsager og naturhistorie. Den gik senere stort set i glemmebogen, indtil forfatteren Thorkild Hansen skildrede dens dramatiske forløb 200 år senere i bogen "Det lykkelige Arabien". Videnskab, kunst og arkitektur havde således gode tider under Frederik 5., og det gjaldt også handelen, ikke mindst med de lukrative koloniprodukter. Sukkeret fra Vestindien skabte formuer, og kongen ejede selv nogle år et par plantager på St. Croix. Den grumme virkelighed med det umenneskelige slavesystem lå dog helt uden for kongens forestillingsverden, og i det hele taget skrumpede hans engagement og kræfter efterhånden som det stod klart, at mange års alkoholisme i høj grad havde svækket hans helbred.

Allerede da han overtog tronen, drak han for meget. Det var han ikke ene om i 1700-tallets Danmark, og også nogle af hans forgængere, som Christian 4. og Frederik 4., var langt fra afholdsmænd, men for Frederik 5. ødelagde misbruget hans potentiale som regent. I 1751 døde hans ægtefælle, den populære dronning Louise, og det medførte ifølge den engelske diplomat Walter Titley en dyb sorg og depression hos kongen, der blev grebet af en selvdestruktion, der skulle forfølge ham resten af livet. Hans trofaste støtte, A.G. Moltke beskrev i 1764 sin bekymring for kongens helbredstilstand, og den var helt berettiget, for den 14. januar 1766 døde Frederik 5. af vattersot og leversvigt. Johannes Ewald skrev sørgekantaten med den berømte linje "Hold tåre op at trille", og den opfordring kunne de fleste sagtens efterkomme, for et stigende skattetryk og de stadig mere synlige konsekvenser af et livslangt alkoholmisbrug havde tæret alvorligt på kongens popularitet.

Frederik 5. skrev ikke breve eller dagbog, så vi kender ikke hans egen version af historien, men tidens malere har været flittige til at portrættere ham. Det gælder ikke mindst Carl Gustav Pilo, og kongen var den perfekte model med fine ansigtstræk og en god kropsholdning. Han er jo også særdeles synlig i det københavnske bybillede, hvor han troner højt til hest på Salys rytterstatue midt på Amalienborgs slotsplads. Hans eftermæle i kunsten er således meget mere prangende end i historieskrivningen, men som Søren Mentz konkluderer i sin fremragende biografi, har det britiske kildemateriale gjort det muligt at skabe en anden

fortælling om Frederik 5. end den om druk og hor. Han rummede hidtil upåagtede kvaliteter og fortjener at blive trukket ud af glemslens mørke. Det gør denne bog på bedste vis, og den er desuden fyldt med mange fine illustrationer og kan anbefales på det varmeste.

[Historie-online.dk, den 29. november 2023]

← **Forrige artikel** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1700-arene/maleriets-forbandelse>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

(<https://www.historie-online.dk/boger/borgerskab-og-faellesskab>)

TV-tips, uge 50, 2023

Bl.a. en dokumentar om bygningen af Hoover Dam

(<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/tv-tips/tv-tips-uge-50-2023>) (<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/udstillinger-3-3/ikerasak>)

Ikerasak

Ny udstilling på Moesgaard fortolker gamle og nye hverdagsfotos fra et lille fisker- og fangersamfund i Grønland

(<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/udstillinger-3-3/ikerasak>) (<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/tv-tips/tv-tips-uge-50-2023>)